

ACC. N:R M. 13680: 1-24

Landskap: Småland Upptecknare: Karl Nilsson, Kalrvik
Härad: Kinneråld Berättare: " " "
Socken: Kalrvik Berättarens yrke: lantbr.
Uppteckningsår: 1954 Född år 1897 i Kalrvik

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern. LMF 98.
s. 1-24.
(teckn. a° sid. 24.)

Skriv endast på denna sida

Barnets vård och uppföstran under förskols-
åldern

Den samhällsgrupp som jag här skall
försöka att skildra är bönder och torpare
och årtal slutet på 1800 och början på 1900
talet

Översikten av småbarnen var i
främsta hand modern. På bondgårdar
staddes en barnpiga om större barn
saknades och var modern förhindrad
fick barnpigorn taga hand om dem.
Var på gården äldre personer såsom
svär föräldrar bars barnen in till dem
under moderns arbete utom bortaden.
Men fanns större barn fingo dessa
taga hand om dem.

På mindre ställen såsom Torp var det
modern jämte äldre syskon som hade

Luf. 98

1

vårdnaden om dem.

När de bliva 5-6 år anrågas de för att kunna klara sig själva både innom och utom. hus.

Den som förträdde dem var i regel modern som både lärde och agade dem ordspråket säger, Frid vidjan medan hon är grön, blir hon både fager och skön.

Barnet måste obetingadt lära sig att lyda egen vilja skulle brytas medan det gick om du inte sätta så ska jag ta me risset. Det brukade vara sin plats på muckhyllan.

Mor och far tilltalades aldrig med Du utan Ni. Likaså alla äldre personer som. Har ni varit där? eller Ska ni och jag gå dit? Skulle man tilltala någon

äldre skulle man säga farbror. Var det ett
fruntimmer sade man moster eller partor
eller ockrådes vanliga namn. utom släkten
var tilltals ordet Ni. Du fick man ej säga
utan till yngre. Jämgoa Sade man
Du till en äldre. Så fick man till svar
Då va paalitt va de Jämgoa.

När barnet var så stort att det själv
förstod vad äldre sade fördrade man
att barnet skulle vara hövligt och
uppföra sig som man befalde det ej
motsärande utan lyda.

När den äldre i barnets sällskap
hälsade på någon skulle barnet göra
det samma samt taga av sig mössan
och bocka denna lärdom fingo de så
fort det gick att lära dem ja så tidigt
som 3-4 års åldern. När barnen kommo

Till ett främmande hem skulle de uppföra
sig hövligt hälsa och uträtta sitt ärende
och sedan gå hem, var de i de äldres rällskap
skulle de vara tysta svara på tilltal men
ej prata i önsdan. Likaså om det kom
främmande i det egna hemmet, jag
har hört om en del barn då de uppförde
sig ohyfsatt att folk sade. Di äpp-
föra de som om di inte hadde vakken
hult eller vett. Di ä beta lösa. Eller di
ä så onatada (onartade) ej förtrade.
Det var förbjudit att hämma andra
människor som hade något lyte.
Om de gör grimaser så blir de sådana
Hisslingar var ej omtyckta visling
ansågs som synd, om barn grände
grapar framför färdörren prägade
man dem om de grände till mor eller

far i hurete. Det ansågs som förebud att någon skulle dö likaså om de hängde upp klockor i träden och ringde på dem likaså fingo barnen ej nysa med händerna om varandra. Då nystade barnen garn åt den onde.

Om du har fingrarna i munnen reutnar de av, Ej håller fingo de peka med fingrarna åt månen eller salen för då reutnade fingrarna bort.

Flätelser, om du tittar i brunnen kommer brunsqubben och drager ner dig. Barnet fick då se ner i brunnen och såg spegeln av sig själv eller någon annan. Om du går till röset får du huvudvärk. Det var ett sådant röse där man kastade sönderslagitt glas. Om du går ned i skogen kommer

råven och tar dig. Om du går ^{utom} Trädgården
kommer satan och tar dig satan ansågs
som rå. Jag minnes själv när mor
sade till mig om du går utom Träd-
gården kommer Stajja Jaanen och
tar dig i säcken det var en gammal
gubbe som gick omkring och ligde
och olyckligt nog hade jag gått utom
Trädgården och då kom gubben.

och vem som blev rådar det var att
mor för att hon trodde att jag blev
förskrämd. Jag minnes att hon sade
att jag sade till henne, Han tog mig
icke i säcken. Ja men om du gör om
det tager han dig en annan gång.

Satan hade ett dåligt anseende
även hos de äldre för det mesta blev
han full när han satat på några ställen

och om han ej fick bränvin sålde han ej
hemkommen. Hörde han ut hustru och
barn och den solare vi hade här på slutet av
1800 talet såder det att han i fyllan tappat
ett barn i golvet så att det blev ihjäl-
slagit. Sådana händelser berättades så
att barnen hörde det och därför blevo
rädda för personen. Samma person
var en gång och sålde i gästgivargården
när han hade slutat sitt arbete började
han att dricka öl tills att han blev full
Då blev han utkastad men när han
legat en stund fick han för sig att
han skulle gå in men dörrarna varo
låsta då gick han stegen upp på taket
blev ned genom skorstenen men
till all olycka farnade han vid späl-
lett folket som varo inne i gästgivar-

gårdens gode upp eld i den öppna kakspielen
i lövkärvar vilka utvecklade en kväljande
rök men man gick ej upp för det utan
en oxlöss fick anskaffas och med den
fick de draga upp en arg sotare som
sedan höll på att göra rent hus.

Pojkar skulle ej leka flickor lekar och om-
vänt Då blir du en flicke pojke eller en
pojka flicka.

om ett barn ej var trent om näsan sådes
det kom hit skall jag taga bort kräkan
i näsan. Du har kräkor i näsan.

Barnen hadde sin sovpåls i samma
rum som föräldrarna både sommar
och vinter i vardagsrummet.

Pojkar och flickor fingo ej dela bädd i
stället delade barnen bädd med både
far och mor tills att de blevo 14-15 år om

annan plats saknades.

Hid matbordet hade mor eller far de minsta i knäet de som voro större stodo vid matbordet medan de intogo sin måltid. Barnen höllo till i vardagsrummet där de hade sina leksaker i ett hörn av rummet det brukade vara i närheten av spisen.

En pall fick ett barn så fort det kunde gå. De leksaker som barnen fingo voro i regel tillverkade i hemmet ett dockhuvud av porcelin köptes sedan sydes kropp och kläderna hemma.

Nå de blevo något större fingo pojkarne leksaker. Av annan form än dockor.

En leksak som barnen fingo var ett hjul som gick runt av värmen från spisen den var tillverkad av trä och

vingerna av papper den sättes på spishyllan
och drags av den utströmmande värmen.
En annan leksak var spåna kåringsen.
den var tillverkad av en större kasse
nät vare man borrarde tre hål i genom
nätet. genom de två hålen togs en pinne
igenom om pinnen inne i nätet var
en tråd om pinnen, tråden gick ut genom
det ena hålet av nätet som balans fick
en potatis tjäns tjära. När man sedan
drag i snöret sättes pinnen och potatan
sig i rörelse med ett snarkande ljud.
En annan spåna kåring var av en
större knapp som i de två hålen var
itrådd ett snöre när man nu drag i
snöret satte sig knappen i rörelse
fram och tillbaka. En leksak som nästan
alla barn fingo var en skramla av

bläck samt gummiball.

Kläderdräkt när barnet lärt sig att gå fick det i regel andra kläder. Närmast kroppen var limnit över det en stickad ylle tröja över ylletröjan. Livet som fick tjänsögara för att hålla strumporna uppe i det var nämligen strumpbanden fästsödda även byxorna fästes i livet medelst knappar över livet var katten eller själva klädningen som var sydd som en rock och gick att lägga på över huvudet byxor saknades så länge barnet ej kunde sitta till. När det sade till gingo pojkarne byxor som gingo till knäna samt kavaj som i regel var av något blått tyg samt sjömans krage och gula ankar knappar på kragen brukade vita band vara påsydda på

sommaren var över kläderna av blå
randigt bomullslyg om sommaren
användes ej ylletröjjan.

Flickornas kläder de första åren var i stort
sett det samma som pojkarnas när barnet
började att gå avlades även spädbarns
mössor och ersattes med en mossa med
skärm vilken var olika för sommar och
vinter.

På samma tid fick barnet även strum-
por och skor de varo i stort sett lika de
äldres med undantag för att de varo
stickade med olika färger i garnet så att
det var flera färger på strumporna.

De hållos uppe genom att banden varo
fästade i livet med band till strumpan
För kläden användes och påsattes i många
fall då det kom främmande det skydde

då nästan hela klädseln och barnet var
i en hast renare det knäpdes om halsen
och ett par knappar på ryggen och var av
ljus tigg. användes näst all flickor
men även av pojkar för att skydda den
sindre klädningen.

Skorna när barnet var helt litet och
innan det kunde gå användes sockar
sydda av tigg eller stickade men när
det blev större fick det läder skor av
tunn läder vilka sydes av bygdens sko-
makare. Det var barn som fingo skor
innan de kunde gå och de kröps omkring
på golvet och slöt upp skorna i tårna
så att de fick tårnåbbad dem för sko-
tårnåbbad. Till klädseln hörde även
santar ytterkläder var en rock eller bröja
som någon äldre av barnen vuxit igen

många gånger saknades yter kläder då
tog man en mindre axel schal och bidade
om livet medan barnet var ute under
den kallare årstiden. Har det riktigt
kallt var ej barnen ute.

Klipning av pojkar var alltid kortklip-
ning över hela huvudet. Flickorna däremot
kortklipses 2-3 gånger för att
håret skulle bli tjockare sedan gick
det växa och när det blev så långt att det
gick att flåta det flåtades det och i flåtan
var ett sidan band i flåtat. innan
håret gick att flåta användes en kam
som var av bennid halv rund denna
sattes i håret för att det ej skulle hänga
i ögonen. Den gick från det ena örat
över gässan och ned till det andra örat
Någon bestämd tid som barnet hade

sina kläder var det ej utom då de blevo smutsiga. Togas de av och tvättades de bästa kläderna hade barnen till söndags kläder eller när de gingo bort eller om det kom främmande.

När barnet blev 4-5 år fick det äta själv med undantag att de äldre lade till det maten samt äto tillsammans med de äldre i vardags lag var det främmande fingo de vänta till de främmande ätit. Då kallades det. Ni få vänta te lalle tvån kämma.

Ned bjudningar var det deras mor som ombesörjde att de fingo mat och då var de intill henne. för det flästa fingo barnen stå om stolar ej räckte till om ni står så växa ni så ni blir så långa så. De matredskap barnen använde

var en bleckskål och sked.

Deingo ej pråta vid måltiden om de
det gjorde sade någon till dem.

Låt maten tårpa monnen. (Munnen.)

Når de lår från maten. Deingo de gå ifrån
men desförinnan skulle de hava åtit upp
maten som de fått. En bordsbön som
de ofta lårte var. Tjere namn till bords
vi gå, välsingna gud den mat vi få.

från maten lårtes. För mat och dryck
dig vare lov o gud lär oss i tron att hålla
dina beed välsingna oss gud fader väl-
singna oss guds son välsingna oss Den
helige Ande Ammen.

Till föräldrarna framfördes ej något tack
Barnen deingo samma mat som det
övriga folket. Men särskilt mjölk ansågs
bra. Ett som de särskilt ofta deingo var

mjölk och soppor (Bröd sönderskurite
 i mindre stycken och lagda i mjölken)
 Jag har hört att en liten flicka som satt
 ute och åt i sin skål mjölk och soppor
 Då kom en snok till henne och började
 att dricka av mjölken. Då sade flickan
 till snoken: "Ät såppa må din barse"
 Några sätrar eller dylikt var det ej
 mycket på den tiden. När föräldrarna
 varit på kalas eller varit i staden
 fingo barnen något när de kommo
 hem det kunde vara några karamaller
 eller varsin apelsin eller bakelse
 Till jul var det något så fingo
 de äpplen och ibland apelsiner. När
 plockade de vuxna själva jämte äldre
 barn de utdelades och till jul
 De sätrar som fanns varo karamaller

Det var de som loro papper om samt
sockerpinnar. En sorts som benämndes
bråsocker. Skulle väl antagligen vara
bröstsocker. Det var brunt och inuti
fanns en tråd, samt mycket hårt
Tvättning av barnet var dagligen. Först
gick barnet lära sig att tvätta sig
ordentligt om händerna och sedan
så småningom ansiktet. Men tvät-
ningen övervakades tills att barnet var
7-8 år och ändå längre. Någon tand-
vård förekom ej. var tanden lös kunde
en tråd läggas om tanden och därpå
dragas ur i svårare fall anlätades
Tandläkaren. Varmbad badades ej
eftersom barnet beständ regell utas.
när det bäst passade en gång i veckan
och i bland kunde det dröja 14 dagar varm

badet badades i vardagsrummet.
 Håret tvättades på småflikor med tvål
 eller såpa ej dagligen och ibland lades
 salt i vatnet för att mjäll skulle för-
 svinna. Men däremot kammas de
 dagligen. För att få bort löss i huvudet
 kammades barnet dagligen över en stol
 ibland lades en bricka över stolen och
 kammades över brickan med en mås-
 sings kam mycket fin. De barn som
 hade bra lussanått hade ett bra huvud.
 Var barnet normalt utbildat skulle
 det hava lärt sig att säga till innan det
 var 3 år.

Sina behov uträttade de i ett nattkärl
 som allmänt kallades Potta. Jag antar
 att krukmakaren därav fått sitt namn
 Pottemaker. Persepottemaker.

Långväta (Pessa-onne) har jag hört talas på
följande vid slakt av bygge togas köns-
delarna tillvara och litet av varje del
blandades med annan mat och gavs
barnet in. Har ett barn sjukt så att det
ej orkade att vara uppe så skulle det ligga
orkade det vara uppe så fick det vara uppe
Det sades di ligga inte om di tya på
äppå om ett barn hade slagitt sig och
skrek sades kom hit ska ja bläsa på
att så gå då om. Har det sår bundas de
om om barnet hade feber sades det
Flan ha feber han å så rää i ansektet
någon termometer fanns ej i hemmen
ansågs det som allvarlig sjukdom
Körde man efter barnmorskan som
hade termometer Någon lek med små-
barn förekom ej nämvärt bland de äldre det
19.

Kunde hånda all moders eller någon
av de äldre tåtsader att de inte visste var
barnet var och det gick och gömde sig
ibland Kunde barnet endast gömma
ansiktet med händerna och då barnet
tog händerna från ansiktet sade den som
lekade med det Ti, Titt vilket roade bar-
net kallades att barnet Skålmades.
Som sagt de märta leksaker tillverkades
hemma det kunde vara en tillkretad
Trägebbe en håre en hammare. Men
och så köptes något såsom en bergök
vilken omkring 1900 kostade 5 öre det
kunde vara en marknadsgåva. När det
gick att vrida viselpipor fingo barnen
det. Likaså när det gick att vrida tällebös-
sar vilka vredas av en talltapp som
kärnan borttogs genom vridningen.

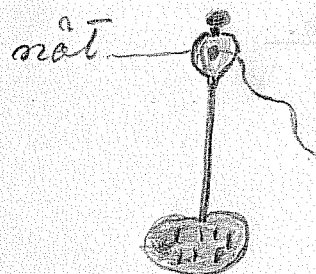
kallades även Talnahörror en kock sattes
i den ena ändan och när den sedan
prästrades ut genom talken och luftens
inverkan blev det en knall. När man
sägade ved skar man av en mindre
trilla vilken barnen sedan hade och
reullade sig emellan. Inverrebeers
fingo de också. Den första boken ett
barn fick var A.B.C. boken. Den fingo de
i 6 års åldern där fanns en tepp och om
barnet var flitigt väppte teppen ett och
två öringar men även karamaller.
Religionsundervisning förekom också
att barnet fick den uppfattningen att
gud straffade om man gjorde det som
ej var rätt likaså straffade han om
barnet ej lärde till och från maten.
Då fick barnet ej mat när det blev gammalt

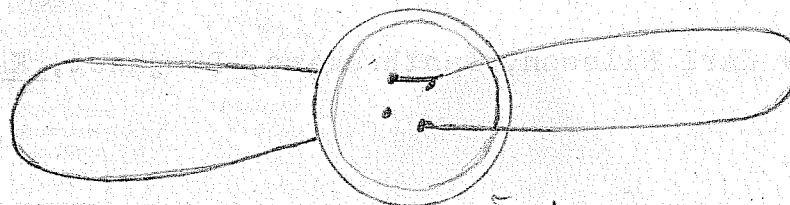
Barnen fingo även följa med till kyrkan om de hade kläder så att det kunde vara det var inte alltid. Till julloften däremot skulle alla barn följa med då hade de fått litet nytte till julen i klädråg. Ja det sades att de som inga barn hade skulle låna så att de fingo barn med sig.

Den första nytta ett barn kunde uträtta var att gå till vedboden och hämta några vedtrån och bära in. Samt gå till folket ute på åkern och säga till att maten var färdig om det ej var förlångt att gå. Samt gå hem om där var någon hemma och hämta litet vatten att dricka.

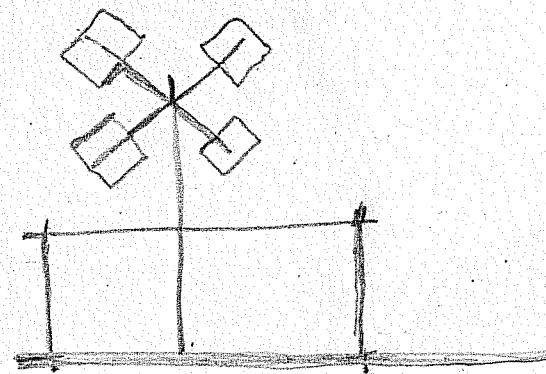
Några dagliga plikter hade barnen ej. Vid 7 års åldern började barnet att på egen hand kunna uträtta mindre småsaker.

Spåna Kåring
balans Pålata

Spåna Kåring av en
Knapp

Hjäl som gick runt av den från
spisen utströmmande värmen.